

MUTATIES VAN HET POLITIEK PERSONEEL IN DE
STEDEN GENT EN BRUGGE TIJDENS EEN PERIODE VAN
REGIMEWISSELINGEN: HET LAATSTE KWART VAN DE
15^e EEUW

door

DR. W. P. BLOCKMANS

Lector aan de Erasmusuniversiteit, Rotterdam

De titel van dit colloquium « Bronnen voor de geschiedenis van de instellingen in België » kan doen vermoeden dat de inrichters hun onzekerheid over de « toekomst van de instellingengeschiedenis » in hoofdzaak wijten aan heuristische moeilijkheden. In deze bijdrage wil ik integendeel aantonen dat niet een verruiming van de hoeveelheid of de aard van de beschikbare bronnen aan de geschiedenis van de instellingen het zo broodnodige nieuwe élan zullen verlenen, maar dat dit in de eerste plaats zal moeten bewerkstelligd worden door een verjongde vraagstelling en methoden van de historicus. Voor de instellingengeschiedenis van het Ancien Régime mag men gerust stellen dat de toegankelijkheid van archieffondsen een veel geringere hinderpaal betekent op de weg naar nieuwe resultaten dan de denkwijze van de onderzoeker. Nieuwe vragen kunnen aan het bekende en voorhanden zijnde materiaal worden gesteld, en nieuwe verbanden kunnen worden opgespoord.

De kern van de vernieuwing die ik bepleit bestaat in de gerichtheid op de menselijke realiteit in de instellingen, die te vaak verscholen ging achter de gevel van structuren en normen. Wel heeft men reeds heel wat biografische gegevens verzameld, doch meestal vanuit een individueel standpunt. Wil men het leven van een instelling vatten, dan volstaat het niet om hier en daar een markante persoonlijkheid onder de loupe te nemen, want dan beperkt men zich tot de uitzonderingen, hoe interessant die ook blijven. Deze soort onderzoekingen dient te worden uitgebreid tot *alle* personen die een instelling bevolkten, hoe kortstondig en bijkomstig hun rol er ook moge geweest zijn. Alleen een becijfering van het bezettingspatroon van functies en het carrièreverloop van ambtenaren zal toelaten het belang van een functie of een ambtstermijn te bepalen.

Een prosopografische werkwijze zal de promotiekanalen binnen en tussen instellingen moeten duidelijk maken, maar tegelijk ook de funktionarissen situeren in hun sociale kontekst. Elk individu behoort immers simultaan en in opeenvolging tot vele sociale groepen. De rol die hij in één daarvan speelt, is onafscheidbaar van, want mede bepaald door die in andere. Bestudeert men één afzonderlijke instelling, gelicht uit het maatschappelijk kluwen, dan komt men dus fataal tot een eenzijdig en vervormd beeld. Tot deze analyse behoren uiteraard ook alle andere factoren die een sociale status bepalen, zoals familiale banden, vermogen, inkomen en intellectuele vorming.

Anciënniteit en leeftijd zijn factoren die sterk bijdragen tot het prestige en de invloed van een personaliteit. Zij moeten systematisch bij de opzoeken betrokken worden.

Terloops kan worden opgemerkt dat de benaming « instelling » doorgaans in de politieke sfeer wordt geïnterpreteerd. Uitgaande van de definitie als een geformaliseerde groep personen die een bepaalde maatschappelijke functie — ten dele onbewust — nastreven, is het evenwel mogelijk instellingen te onderscheiden zowel naar hun structuur als naar hun functie. Naast politieke zijn er ook sociale, economische, juridische, kulturele instellingen. Voor elk daarvan vormt, naast het personele aspect, ook het funktionele nog een vruchtbaar terrein voor opzoeken. Ontstaan, vervulling, wijziging en verlies van functies zijn vragen die, wanneer men behalve de norm ook de realiteit wil achterhalen, nog veelal onbeantwoord zijn gebleven. Hiermee raken we het tweede motief van dit betoog: zoals m.b.t. de personeelsbezetting, heeft ook meer in het algemeen de instellingengeschiedenis nog onvoldoende afstand genomen van de gemakkelijk bereikbare normatieve bronnen en van de evenementiële beschrijving. Het veel omslachtiger onderzoek van praktijkbronnen in reeksen (akten, lijsten van leden, korrespondenties, boekhoudingen, notulen, procesbundels) loont echter door een veel scherpere omschrijving van de institutionele realiteiten, m.n. menselijke verhoudingen in evolutie.

Aangezien de voorgestelde methode ook nog de bestudering van vrij lange ontwikkelingen vergt om een voldoende aantal volledige loopbanen te kunnen volgen, stelt zij zeer zware eisen aan de onderzoeker. De uitgebreidheid van deze taakomschrijving lijkt het best te ondervangen door groepswork. Het bewustzijn dat een bepaald deelonderzoek pas tot definitieve resultaten kan leiden na inschakeling in een raamwerk zoals hoger omschreven en het aanduiden van de aanknopingspunten met nevenonderzoeken in dat kader, zijn minimumeisen die aan indivi-

duel werk moeten gesteld worden. De uiteindelijke bedoeling moet zijn om na vergelijking van ontwikkelingen in verschillende maatschappelijke situaties de determinante factoren te omschrijven in een generaliserend model.

Met het hiernavolgend deelonderzoek wil ik deze doelstellingen illustreren. Aan de hand van een zeer eenvoudige bron, die voor heel wat plaatsen reeds in de vorige eeuw gepubliceerd werd, n.l. lijsten van stedelijke funktionarissen, kunnen problemen onderzocht worden van politieke machtsuitoefening¹. Vanzelfsprekend moet vooraf de juistheid van de gegevens geverificeerd worden in stadsrekeningen, registers van schepenaakten e.d.m. Maar toch blijft de bedenking geldig dat een verscherpte probleemstelling de historicus van de instellingen in staat stelt om uit het voorhanden zijnde materiaal fundamentele aspecten naar voren te halen dan men tijdens de voorbije honderd jaar heeft kunnen bevroeden.

Het funktionieren van een stedelijk machtsapparaat kan met evenveel vrucht bestudeerd worden over een lange termijn waarin geen formele wijzigingen van de regels van het politieke spel voorkwamen, als in een periode van opeenvolgende wijzigingen. In het eerste geval kunnen zich in een sluipend proces meer diepgaande veranderingen voordoen dan in het tweede, dat in elk geval onbegrijpelijk is zonder het eerste.

Hier zullen we een periode van herhaalde regimewisselingen bestuderen vanuit de optiek van het wisselingsproces van het politiek personeel. Welke veranderingen brachten de opeenvolgende wijzigingen van de regels voor de aanstelling van stedelijke funktionarissen in de samenstelling en het mutatie ritme van dat personeel? Was er sprake van polarisatie der standpunten in duidelijk onderscheidbare fakties? Hoe diepgaand was uiteindelijk elk van die mutatiemomenten? Kan er een strategie der machthebbers opgemerkt worden t.a.v. de regimewisselingen?

Deze vragen komen aan de orde voor het laatste kwart van de 15^e eeuw in de twee grootste Vlaamse steden Gent en Brugge. Rond die kernen ontwikkelde zich dan een zeer intense strijd tussen enerzijds de vorstelijke macht die vanaf de dood van Karel de Stoute in januari 1477 een moeizaam tot stand gebracht staatsvormings- en centralisatieproces be-

---

1. Voor Gent: *Memorieboek der stad Gent*, dl. I, Gent, 1852, pp. 283-369; voor Brugge: STADSARCHIEF, *Register der Wetvernieuwingen 1468-1501*; ander voorbeeld, voor Oudenaarde: L. VAN LERBERGHE en J. RONSSSE, *Lijst van Burgemeesters, Schepenen, oppervoogden en ontvangers, — Audenaerdsche Mengelingen*, 2^e dl., Oudenaarde, 1846, pp. 174 e.v.

dreigd zag, en anderzijds de stedelijke potentaten die dan juist een kans zagen om een goed deel van hun vroegere autonomie te heroveren. De inzet was gewichtig: Vlaanderen als traditioneel het rijkste en machtigste gewest zou een test-case uitmaken voor de balans der machten elders in de Nederlanden. Anderzijds was het konflikt niet nieuw: de opstanden van 1379-85, 1432, 1436-38, 1451-53 en 1467 hadden ook steeds de machtsverdeling tussen vorst en stedelijke metropolen tot inzet. De fase van openlijke strijd in 1477-92 sloot ook de reeks niet helemaal af. Lokale Gentse opstanden in 1515 en 1537-40 herinnerden aan de oude tegenstelling, die ook in dé Opstand weer duidelijk op de voorgrond kwam. Door haar duur en de omvang der ingezette machtsmiddelen, kan de fase 1477-92 toch als de kulminatie worden beschouwd¹.

In de loop van een kwart eeuw werden de modaliteiten van de aanstelling van de magistraat der grote Vlaamse steden vier maal gewijzigd. Telkens zegevierde het vorstelijk of het autonomistisch standpunt, wat zich te Gent formeel uitdrukte in het alternatief tussen aanstelling van de magistraat door kommissarissen van de vorst of door een paritair kollege van kiesmannen.

1. Voorjaar 1477: ingevolge de oproerigheid worden te Gent in februari en te Brugge in april de magistraten uitzonderlijk vernieuwd in autonomistische zin;
2. zomer 1485: na een belegering door Maximiliaans troepen brokkelt de weerstand tegen hem af; Brugge geeft zich aan hem over in juni, Gent in juli, nadat in het begin van juni de magistraat er nog uitzonderlijk was vernieuwd;
3. het verzet tegen Maximiliaan haalt weer de bovenhand te Gent in november 1487, in Brugge begin februari 1488;
4. door militaire akties wordt Brugges weerstand reeds in januari 1490 gebroken, terwijl Gent het tot juû 1492 uithoudt.

---

1. R. VAN ROOSBROECK, *Politieke geschiedenis en geschiedenis van de instellingen, — Geschiedenis van Vlaanderen*, IV, Brussel, 1939, pp. 9-47, 62-76; F. W. N. HUGENHOLTZ, *Crisis en herstel van het Bourgondisch gezag, 1477-1493, — Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, IV, Utrecht, 1952, pp. 1-26; W. P. BLOCKMANS, *Autocratie ou polyarchie? La lutte pour le pouvoir politique en Flandre, 1482-92, d'après des documents inédits, — Handelingen v.d. Kon. Kommissie voor Geschiedenis*, CXL, 1974, pp. 257-368; *id.*, *De Bourgondische Nederlanden: de weg naar een moderne staatsvorm, — Handl. Kon. Kring Oudheidk. Lett. en Kunst v. Mechelen*, LXXVII, 1973, pp. 7-26.

Er zijn dus vijf regimes waarin de lokale machthebbers gevolgd worden. De toestand onder Karel de Stoute, die vooral sinds zijn hardhandige hervorming van de aanstellingsmodaliteiten te Gent in 1468, de magistraten strak aan zich gebonden hield, werd nagegaan gedurende de vijf jaren voorafgaande aan de regimewisseling van 1477. Het regime na de uiteindelijke onderwerping van Gent in 1492 volgden we tot 1496. Te Brugge waren er van 1477 tot 1492 19 magistraatsvernieuwingen, te Gent 28 in de periode van 1472 tot 1496.

Onderzoeken we eerst het globale wisselingsproces.

Voor Gent namen we telkens de 26 functies van schepen, en de 2 van overdeken van de neringen en van deken van de weverij, evenals de 8 kiesmannen in beschouwing. Voor Brugge waren het de 26 burge-meesters, schepenen en raden, de 6 tesauiers en de 6 hoofdmannen der wijken.

	Gent 1472-96	Brugge 1477-92
Totaal aantal te begeven functies	730	722
Totaal aantal funktionarissen	438	274
Gemiddeld aantal functies per funktionaris	1,7	2,6

De opvallend schijnbaar hogere aktiviteit van de Brugse funktionarissen is beïnvloed door het betrekken van de 12 functies van hoofdman en tesaurier, die konden worden bekleed tijdens de wachttijd tussen twee schepenambten. Voor Gent hebben we geen gelijkaardige toestand; enkel 2 functies van overdeken, wier ambtstermijn twee jaar duurde, lichten enigermate de sluier over de tussentijdse aktiviteiten. Hoe dan ook, zelfs een gemiddelde van 2,6 functies in een reeks van 19 getuigt van een vrij hoog wisselingsritme in het politiek personeel.

In de hierna volgende tabel worden de funktionarissen uitgesplitst volgens het aantal mandaten dat zij tijdens de beschouwde periode vervulden, en volgens het al of niet bereiken van een topfunctie (burgemeester of voorschepen, eerste schepen of raad, overdeken).

Aantal functies per persoon	Gent				Brugge			
	Top functio- narissen	lagere functio- narissen	Totaal	% funk- tionaris- sen	% functies	funk- tionaris- sen	% funk- tionaris- sen	% functies
1	44	208	252	58	34	116	42	16
2	23	65	88	20	24	56	20	16
3	14	27	41	10	17	34	12	14
4	16	18	34	8	18	28	10	16
5	11	1	12	} 5	8	13	5	9
6	7	—	7		5	10	4	8
7	3	—	3		3	4	1	4
8	1	—	1		1	6	2	7
9					4	1	5	
10					1		1	
11					1		2	
12					1		2	

Voor het geringer aantal personen die weinig functies bekleedden in Brugge dan in Gent, en het voorkomen aldaar van betrekkelijk meer mandaten per individu, gaven we hoger een verklaring m.b.t. de verschillende bestuursstructuren. De verschijnselen blijven er niet minder treffend om : 58 % van de Gentse schepenen oefende slechts éénmaal in een bestek van 25 jaren die functie uit, en nog eens 20 % slechts tweemaal. Van een concentratie van de macht in handen van een elite was er eigenlijk geen sprake : slechts 1 politikus slaagde erin 8 keer op 28 deel uit te maken van de magistratuur ; de 5 % meest actieve functionarissen bekleedden samen niet meer dan 17 % der ambten. Vanzelfsprekend waren de herhaalde regimewisselingen de oorzaak van een vrij sterke spreiding van de macht.

Uit de opsplitsing tussen top- en lagere functionarissen blijkt zeer duidelijk dat enkel de eersten een groter aantal ambten bekleedden. Weinig talrijk waren de topfiguren die slechts eenmaal aan de beurt kwamen. Dubbel zoveel lagere functies als hogere werden bezet door een slechts eenmaal voorkomende figuur : op 210 topfuncties werden 44 bezet door een unieke of 22 % ; op 524 lagere functies werden 208 bezet door een unieke of 42 %. Dit aantal van 44 unieke onder de topfunctionarissen kan echter nog vrij hoog genoemd worden, wat precies te wijten is aan de herhaalde regimewisselingen. Laat men bijv. de periode 1472-76 (één regime dus) buiten beschouwing, dan daalt het reeds tot 19 %. Het begin en het einde van een onderzochte periode vertonen overigens steeds

een vervorming wegens het niet samenvallen met het begin of het einde der loopbanen der op dat ogenblik actieve politici.

De 10 % meest actieve funktionarissen namen in Gent ongeveer evenveel mandaten in beslag als in Brugge :

Gent : 44 personen bezetten samen 213 mandaten of 29 % ;

Brugge : 27 personen bezetten samen 205 mandaten of 28 %.

Deze personeelwisseling moet nu worden geïnterpreteerd in het licht van de regimeveranderingen. In de twee schepenbanken die in februari en augustus 1477 te Gent werden gevormd was er telkens slechts één lid politiek vertegenwoordiger geweest tijdens hooguit één van de vijf voorgaande jaren¹. In Brugge was de toestand dezelfde bij de vernieuwing van april 1477. De breuk met het voorgaande regime schijnt aanvankelijk dus wel totaal. Te Gent bleef ook tijdens de volgende jaren de vernieuwing zeer aanzienlijk : op 26 schepenen waren er in 1478 21 nieuw in het politiek beheer, in 1479 19, in 1480 16, in 1481 20. In 1482, 1483 en 1484 liep de vernieuwing terug tot 12 en 13 (dus nog steeds de helft van de mandaten). Aangezien deze mutaties zich zeer overwegend situeren in de minder belangrijke funksies, en vooral in de tweede schepenbank, nl. die van Gedele, wijst deze vertraging op een konsolidatie van het anti-centralistisch bewind. De uitzonderlijke wetsvernieuwing van 8 juni 1485 bracht daarin met 17 nieuwelingen, onder wie de top van de schepenbank van de Keure, verandering. De stadsbesturen die aartshertog Maximiliaan in juli 1485 en 1486 installeerde, telden elk 21 nieuwelingen, waaruit opnieuw een sterke breuk met het voorgaande regime blijkt. Zulks was ook te Brugge het geval, met resp. 14 en 19 « homines novi », o.m. op de burgemeestersposten.

In beide steden was de vernieuwing in 1487 en volgende jaren veel geringer :

	Brugge	Gent	
1487	11	13	nieuwelingen
1488	8	16	
1489	14	13	

---

1. Onder hen was Willem Rijm, 6^e schepen van Gedele in 1474, en in februari 1477 10^e schepen van de Keure. In 1479 bracht hij het tot 3^e schepen van de Keure, in 1480 werd hij secretaris van de Keure, welke funktie hij behield tot hij op 8 juli 1485 werd onthoofd samen met de voorschepen Danciel Onredene, omdat zij als leiders van de opstand werden aangezien : V. FRIS, *Guillaume Rijm, — Biographie Nationale*, XX, Brussel, 1908-10, kol. 686-689.

1490	{	jan.	14	
				14
	{	dec.	15	
1491			10	19
1492			7	6

Alleen naar het einde toe van het regime moesten, zoals in juni 1485, weer meer nieuwe figuren ingeschakeld worden, een uitdrukking van de verzwakking.

Nog opmerkelijker is het mutatie ritme na de definitieve onderwerping van de opstand. Voor Gent zijn de cijfers :

1492	6	nieuwelingen
1493	11	
1494	10	
1495	9	
1496	10	

Blijkbaar heeft clementie hier zeer behendig politici van vroeger tegengestelde fakties met het nieuwe regime weten te verzoenen en daarmee bijgedragen tot zijn stabiliteit.

Het is echter de vraag in welke mate de ingrijpende mutaties van 1477 en 1485 ook een duurzaam effect hadden op de samenstelling van het politiek personeel. Daarom gingen we de lotgevallen na van allen die tijdens die twee doorbraakfasen aan de macht kwamen.

1477	Gent			Totaal	Brugge			Totaal
	top- funktionarissen	mid- den	lage- re		top- funktionarissen	mid- den	lage- re	
enige funktie	2	3	6	11	1	2	6	9
nog 1 of 2								
funkties	7	7	4	18	3	7	6	16
nog meer dan								
2 funkties	9	3	2	14	16	13	6	35
				32				51
1485								
enige funktie	3	4	7	15	2	-	7	17
laatste «	1	-	-		1	2	5	
nog 1 of 2								
funkties	1	5	1	7	3	7	1	11
nog meer dan								
2 funkties	2	-	-	2	4	2	-	6
				9				17

Uit deze gegevens blijken treffende verschillen tussen 1477 en 1485 en ook tussen de twee steden. Opvallend meer politici hebben na deelname aan de besturen van 1477 hun loopbaan voortgezet, vaak op schitterende wijze, dan het geval was voor de lichter van 1485. Zij die op dat ogenblik de « dirty job » waarnamen om het vorstelijk standpunt in het stadsbestuur te vertegenwoordigen, hebben hiervoor minder beloning ontvangen dan de opstandelingen van 1477 er kregen ondanks hun verzetshouding. De later waargenomen functies situeerden zich n.l. zeer overwegend in gelijkgerichte regimes. De doorbraak van 1477 had dus langdurige gevolgen, die van 1485 slechts episodische. Tweede verschil : te Brugge zijn steeds meer politici de regimewisselingen doorgesparteld dan te Gent, m.a.w. de polarisatie was er heel wat minder uitgesproken.

Van alle funktionarissen die meer dan één funktie vervulden, waren er te Gent 145 en te Brugge 110 van wie de activiteiten zich in twee of meer politieke regimes situeerden. In deze groepen kan worden onderzocht in welke mate er standvastigheid t.o.v. een politieke gedragslijn bestond, en in hoeverre overgang van de ene naar de andere. Gemakkelijkheids halve kennen we aan de opeenvolgende regimes een cijfer toe, te beginnen met 1472-76 als 1.

Overgang van funktionarissen tussen opeenvolgende regimes :

	Gent		Brugge	
	totaal	aandeel topfunctio- narissen	totaal	aandeel topfunctio- narissen
1 - 2	12	4	22 ¹	
2 - 3	25	12	27	8
3 - 4	8	5	8	5
4 - 5	26	13	26	9

Geen enkel regime was waterdicht t.o.v. het voorgaande. Toch blijken te Gent evenzeer als te Brugge opvallende verschillen van de ene wisseling tot de andere. Vooral topfunctio-narissen, die toch al overwegend lang in het politiek beheer bleven, schakelden verhoudingsgewijs veel meer over

1. Het cijfer 22 heeft alleen betrekking op de leden van de Brugse stadsmagistraat van 1476 (totaal : 34 leden) die tijdens de daarop volgende jaren zonder beperking tot 1485 politieke mandaten bekleedden.

dan tweederangsfiguren. Niettemin blijken de overgangen van vorstelijke naar stedelijke regimes veel minder doorlaatbaar te zijn geweest dan omgekeerd. M.a.w. de vorst kon zich minder een repressief optreden veroorloven tegenover vroegere gezagsdragers dan de stedelijke faktie. Daarmee worden ook de twee breukpunten 1477 en 1485 waarvan we hoger vaststelden dat zij in een eerste moment in zeer hoge mate elementen uit het voorgaande bestel werden, genuanceerd. Van de fase 1485-87 blijkt thans dat zij al spoedig elementen van het vorig regime heeft geabsorbeerd, wat in veel mindere mate het geval was in de periode 1477-85.

Zoals reeds kon worden vermoed op grond van de zeer lage vernieuwingsfaktor in 1492 en volgende jaren, blijkt het overwinnende vorstelijk bewind uitermate tolerant te zijn geweest tegenover funktionarissen uit de tijd van de opstand, ook de meest prominente. Dit gegeven relativeert dan weer de radikale ommekeer die men geneigd zou kunnen zijn om in 1492 te zien wegens de zware administratieve repressie die in de vredesakkoorden gestipuleerd werd. Aangezien de lokale bewindvoerders in aanzienlijke mate dezelfde bleven, milderde de personele continuïteit het effect van de structurele hervormingen.

In hoeverre was er dan wel sprake van polarisatie in twee fakties? Dit moet blijken uit de mate van konsekventie in het politieke optreden, n.l. in regimes van dezelfde strekking of in onverschillig welk regime. De hierna volgende gegevens moeten uit kwalitatieve overwegingen enigszins genuanceerd worden. De regimewisseling van een politiek debutant, op een lage trap in een schepbank, is n.l. niet gelijk te stellen met die van een topfunktionaris.

	Gent		Brugge	
	totaal	topfunctio- narissen	totaal	topfunctio- narissen
Stedelijke faktie (regimes 2 en 4) vorstelijke faktie (regimes 1, 3 en 5)	31	15	33	10
Totalen	59	21	46	14

Bij de figuren die onder uiteenlopende regimes hebben gediend, vallen zij te onderscheiden die na een konsekwente anti-centralistische houding, ter gelegenheid van de definitieve overgave aan de vorst in 1490, resp. 1492 opnieuw in het politiek beheer werden opgenomen. Hun aantallen zijn vrij aanzienlijk, zoals hoger gesteld, zodat hun klassering het resultaat beïnvloedt. We menen hen bij de partijgangers te kunnen rekenen, omdat zij tweemaal een keuze in die zin maakten en pas na de ontbinding van hun faktie een andere koers gingen varen. Een andere groep van belang is die van hen die in 1477, toen zij nieuwe perspectieven kregen, opleerden voor de stedelijke faktie en daaraan vasthielden, hoewel zij onder Karel de Stoute hadden gefungeerd.

	Gent		Brugge	
	totaal	topfunktio- narissen	totaal	topfunktio- narissen
overgang naar stede- lijke faktie (van 1 naar 2 en/of 4)	13	6		
heropname na definitieve overgave (van 2 en/of 4 naar 5)	12	8	15	5

Houdt men geen rekening met deze eenduidige overgangskategorieën, dan bedraagt het aantal politici van wie een konsekwente politieke keuze kan worden vastgesteld, 41% te Gent en 42% te Brugge. Sluit men wel die groepen in, dan telden de fakties resp. 58% en 55% van de politici die in méér dan één regime actief waren. Hieruit kan zeker tot een duidelijke polarisatie worden besloten. De stedelijke faktie telde niet alleen de meeste aanhangers, zij kon ook bogen op een veel hoger aandeel van topfunktionarissen. Naar haar gingen vóór 1490 meer figuren over dan naar de vorstelijke faktie, en zij vertoonde ook een veel grotere continuïteit doorheen de regimewisselingen dan deze.

De bij de aanvang van dit onderzoek gestelde vragen zijn beantwoord. Onderwerp van verdere studie zijn nog: de sociale situering van de funktionarissen, de rol van familiale verbanden, de relaties van de funktionarissen op het niveau van de stadsmagistraat met hogere in-

stanties (landelijke representatieve organen, vorstelijke instellingen) en met lagere (lidmaatschap van gilden of ambachten).

Ook rijst de vraag of de hier godane vaststellingen uniek zijn, dan wel vergeleken kunnen worden met andere maatschappelijke situaties. Vergelijking dringt zich allereerst op met een sluipend proces van personeelwisseling in de voorafgaande of daarop volgende periode. Dan pas zal een normaal van een hoog of laag mutatieregime kunnen worden onderscheiden. Maar ook verdient de vergelijking aandacht met andere situaties van regimewisselingen. H. Balthazar bestudeerde aldus de periode 1780-1850 voor de stad Gent¹. Hij konstateerde o.m.

- een sterke uitbreiding van het politieke personeel in een periode van regimewisselingen
- een korte verblijfsduur in het politieke beheer van hen die de meest geprononceerde stellingen innamen
- een grote continuïteit van politieke dynastieën, die zich tijdens de heetste momenten taktisch terugtrekken.

De eerste vaststelling geldt zeker ook voor de periode 1477-92. De tweede vindt bevestiging wat de breuk van 1485-87 betreft, niet voor de vertegenwoordigers van de stedelijke faktie. In de 15de-eeuwse kontekst kan deze laatste worden aangezien als de behoudende partij, zodat het tweede mechanisme eveneens in zijn algemeenheid geldig is. De derde zal pas na verder onderzoek kunnen getoetst worden, maar kan vermoedelijk eveneens bevestigd worden. In een pre-statistische periode is gezinskonstruktie echter vrij problematisch.

Van een strategie der machthebbers die zich tijdens een eerste fase van een nieuw regime zouden terugtrekken om nadien weer geïntegreerd te worden, kan in de meerderheid der gevallen evenmin bevestiging gegeven worden. Juist de vorstelijke faktie, die voor deze strategie het meest in aanmerking zou komen, slaagde er het minst in om haar vertegenwoordigers te recupereren. Misschien zijn de toch wel zeer korte perioden daarvoor aansprakelijk te stellen, misschien ook de geringere ideologische motivering in de 15^e dan in de 18^e eeuw.

Ik ben ervan overtuigd dat langs de hier geschetste weg de geschiedenis van de instellingen nog een zeer vruchtbare toekomst wacht.

---

1. Onuitgegeven doktoraatsverhandeling aan de R. U. G. ; enige gegevens hieruit werden verwerkt in het geplykocieerd dossier voor postakademiale werkcolleges, ingericht door de Oudstudenten in de Geschiedenis aan de R.U.G. in 1973-74. Ik wil graag vermelden dat ik mij voor de melode van mijn onderzoek heb laten inspireren door het werk van H. Balthazar.